

2017-12-20

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och
transporträtt
103 33 Stockholm

Dnr Ju2017/08388/L3

**Tillgång till upphovsrättsligt skyddat material för personer med
läsnedsättning (Ds 2017:52)**

Svenska Förläggareföreningen har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Tillgång till upphovsrättsligt skyddat material för personer med läsnedsättning (Ds 2017:52), och får härmed avge följande yttrande.

Om Svenska Förläggareföreningen

Svenska Förläggareföreningen är de svenska bokförlagens branschorganisation. Föreningen arbetar för en fri och öppen bokmarknad med största möjliga utrymme för nya förlag att etableras och utvecklas. Föreningens medlemmar är professionella bokförlag med en utgivning som spänner över alla genrer och format.

Svenska Förläggareföreningens för närvarande 67 medlemsförlag svarar för cirka 70 % av branschens omsättning inom kategorin allmänlitteratur. År 2016 omsatte den totala bokmarknaden i Sverige omkring 8,1 miljarder kronor.

Bakgrund

Bokförlagens verksamhet vilar på upphovsrättslig grund. En stark upphovsrätt är en förutsättning för litterärt skapande och för förlagens möjlighet till bredd och kvalitet i utgivningen. Den utgör grunden för förlagens ekonomiska vilja och möjlighet att investera såväl i sina författare som i sin affärsverksamhet. När upphovsrätten hotas eller inte respekteras riskeras i praktiken tillgången till litteratur. Ytterligare tvingande inskränkningar i upphovsrätten, utan kompensation för rättighetsinnehavarna, innebär ett direkt ekonomiskt avbräck för författare och förlag samt riskerar att skada marknaden för litteratur. Om nya inskränkningar ska införas ska det alltid göras efter noga övervägningar och på ett balanserat sätt.

Yttrande

Generellt om inskränkningen

Svenska Förläggareföreningen har förståelse för att 17 § upphovsrättslagen (1960:729), vilken möjliggör att personer med funktionsnedsättning kan få tillgång till anpassade verk, är en viktig bestämmelse ur ett användarperspektiv. För upphovspersonen till ett verk är dock bestämmelsen en ingripande inskränkning i den upphovsrättsliga ensamrätten. Nuvarande lagstiftning innehåller en redan generöst tilltagen inskränkning till förmån för personer med funktionsnedsättning. Inskränkningen är varken begränsad i förhållande till typ av funktionsnedsättning eller form av verk. Införlivandet av Marrakechfördraget i nationell lagstiftning samt inom unionen innebär för svenskt vidkommande en utvidgning av 17 § upphovsrättslagen (1960:729) då de exemplar som framställs med stöd av inskränkningen ska kunna utbytas mellan länder både inom och utanför EU. Varje inskränkning i en upphovspersons ensamrätt till sitt verk innebär en minskad möjlighet att få ersättning för sitt arbete, vilket är viktigt att poängtera. Vidare är det viktigt att framhålla att den rådande inskränkningen enbart kan anses befogad i den mån förlagen inte själva producerar särskilt anpassade format eller sådana finns tillgängliga på den kommersiella marknaden. Detta är en viktig poäng inte minst

med hänsyn till resonemanget på sidan 29 i promemorian där uttrycks att ”eftersom exemplar av upphovsrättsligt skyddade verk ska få framställas så snart en person med syn- eller annan läsnedsättning inte kan ta del av ett verk i väsentligen samma utsträckning som en person utan en sådan nedsättning kan utrymmet att framställa anpassade exemplar enligt den föreslagna regleringen bli större än enligt den befintliga inskränkningen”. Hos förlagen görs anpassningar av de kommersiella formaten för att möta de generella krav på tillgänglighet som ställs på digitala format. Dessa anpassningar kan uppfylla de krav som ställs enligt 17 § upphovsrättslagen, dvs att personer med läsnedsättning kan ta del av ett verk som finns på den kommersiella marknaden i väsentligen samma utsträckning som en person utan en sådan nedsättning.

Behöriga organ

Direktivet innehåller en vid definition av begreppet behörigt organ, dvs de aktörer som ska få möjlighet att använda sig av inskränkningen. Införandet av direktivet i svensk rätt innebär därför sannolikt att fler organ än idag kan komma att framställa exemplar av upphovsrättsligt skyddade verk, samt överföra och sprida dessa exemplar till behöriga användare. I promemorian anförs att regeringen bör ges ett bemyndigande att meddela föreskrifter om rutiner som behöriga organ ska ha för framställandet, överföringen och spridningen av exemplar i tillgängligt format och information som organen ska lämna i samband med användningen. Svenska Förläggareföreningen delar uppfattningen att sådana föreskrifter bör antas. Det är av yttersta vikt att samtliga de organ som ska använda sig av inskränkningen i § 17 vidtar de åtgärder som krävs för att motverka otillåtna förfoganden av verken och förhindra att exemplaren sprids och görs tillgängliga på illegal väg med risk för spridning till obehöriga användare. Inte minst ökar detta behov med de gränsöverskridande överföringar av anpassade verk som kan ske efter införlivandet av direktivet i svensk rätt.

Sedan tillståndskravet för bibliotek och andra organisationer att framställa exemplar med stöd av i 17 § avskaffades saknas möjlighet för förlag och författare vars verk

exploateras att kontrollera efterlevnaden av 17 §. Risken för olovliga förfoganden måste anses ha ökat. Svenska Förläggareföreningen har i yttrande över remiss med dnr. Ju2016/07797/L3 avstyrkt avskaffandet av nämnda tillståndskrav, och vill i detta sammanhang understryka vikten av att det ställs befogade krav på behöriga organ att det vidtar de åtgärder som krävs för att motverka missbruk av 17 § upphovsrättslagen. Relevant uppföljning av sådana krav bör även införas.

I samband med Svenska Förläggareföreningens avstyrkande av avskaffandet av tillståndskravet framhölls också av föreningen att förhållandet mellan upphovsrättens innebörd och inskränkningens betydelse ständigt bör diskuteras, inte minst i relation till de organ som nu och framgent kommer ha rätt att använda sig 17 § upphovsrättslagen.

Stockholm den 20 december 2017

Kristina Ahlinder
VD
Svenska Förläggareföreningen